

Maktab o'quvchilariga xor ijrochiligi asoslarini o'rgatishda pedagogik shart-sharoitlar va metodik tizimlar

Shalola Abduhojiqurbon-qizi O'lmasova
BuxDPI

Annotatsiya: Ushbu mavzuda maktab o'quvchilariga xor ijrochiligi asoslarini o'rgatishda pedagogik shart-sharoitlar va metodik tizimlarning ilmiy-pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda xor ijrochiligining ta'lim jarayonidagi o'rni, uning o'quvchilarning musiqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, samarali o'qitish uchun zarur bo'lgan pedagogik muhit, o'qituvchi kompetensiyasi, psixologik va metodik yondashuvlar o'rganiladi. Xor ijrochiligi jarayonida bosqichma-bosqich o'qitish, individual yondashuv va jamoaviy faoliyatni tashkil etish masalalari asoslab berilgan. Innovatsion va an'anaviy metodlarning uyg'unligi ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishi ko'rsatilgan. Tadqiqot natijalari umumiy o'rta ta'lim tizimida musiqa ta'limini takomillashtirish, o'quvchilarda musiqiy madaniyatni shakllantirish va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy xulosalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: xor ijrochiligi, pedagogik shart-sharoitlar, metodik tizim, musiqa ta'limi, o'quvchi, vokal tarbiya, intonatsiya, ritm, jamoaviy ijro, estetik tarbiya, innovatsion texnologiyalar

Pedagogical conditions and methodological systems in teaching the basics of choral performance to schoolchildren

Shalola Abduhojiqurbon-qizi O'lmasova
BukhSPI

Abstract: This topic analyzes the scientific and pedagogical foundations of pedagogical conditions and methodological systems in teaching the basics of choral performance to schoolchildren. The study highlights the role of choral performance in the educational process, its impact on the musical, aesthetic and social development of students. It also studies the pedagogical environment, teacher competence, psychological and methodological approaches necessary for effective teaching. The issues of step-by-step teaching, individual approach and organization of collective activity in the process of choral performance are substantiated. It is shown that the combination of innovative and traditional methods serves to increase the effectiveness of education. The results of the study include scientific conclusions aimed at improving

music education in the general secondary education system, forming musical culture in students, and developing creative thinking.

Keywords: choral performance, pedagogical conditions, methodological system, music education, student, vocal education, intonation, rhythm, collective performance, aesthetic education, innovative technologies

Kirish. Musiqa san'ati inson ma'naviy dunyosini boyituvchi, estetik didini shakllantiruvchi va uning ruhiy rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatuvchi muhim vositalardan biridir. Ayniqsa, umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa ta'limi o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayonda xor ijrochiligi alohida ahamiyatga ega bo'lib, u o'quvchilarda nafaqat musiqiy ko'nikmalarni, balki jamoada ishlash, o'zaro hurmat, intizom va mas'uliyat kabi ijtimoiy fazilatlarni ham rivojlantiradi.

Xor ijrochiligi jamoaviy san'at turi sifatida o'quvchilarning eshitish madaniyatini shakllantiradi, ularni birgalikda kuylash, bir-birini tinglash va umumiy musiqiy natijaga erishishga o'rgatadi. Shu sababli ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun puxta ishlab chiqilgan pedagogik shart-sharoitlar va metodik tizimlar zarur hisoblanadi. So'nggi yillarda ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarning keng joriy etilishi xor ijrochiligini o'qitish metodikasini ham yangilash zaruratini yuzaga keltirmoqda. Zamonaviy texnologiyalar, interfaol metodlar va individual yondashuvlar o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini tez va samarali rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Ushbu mavzuning dolzarbligi shundaki, maktab sharoitida xor ijrochiligini o'qitishning samarali tizimini yaratish o'quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish, ularni estetik tarbiya asosida kamol toptirish va ijodiy fikrlashini rivojlantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli pedagogik shart-sharoitlar va metodik tizimlarni ilmiy asosda o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Xor ijrochiligi musiqiy san'atning eng qadimiy va eng muhim turlaridan biri bo'lib, u jamoaviy ijro shakli sifatida o'quvchilarning musiqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Maktab o'quvchilariga xor ijrochiligi asoslarini o'rgatish jarayoni faqat musiqiy bilim berish bilan cheklanmay, balki ularning shaxsiy fazilatlarni shakllantirish, jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va estetik didini boyitishga xizmat qiladi. Shu sababli ushbu jarayonning samaradorligi bevosita pedagogik shart-sharoitlarning to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq.

Xor ijrochiligi pedagogik jarayon sifatida kompleks yondashuvni talab etadi. Unda o'qituvchi nafaqat musiqiy bilim beruvchi, balki ijodiy jarayonni boshqaruvchi, motivatsiya uyg'otuvchi va o'quvchilarning individual imkoniyatlarini rivojlantiruvchi shaxs sifatida ishtirok etadi. O'quvchilarning yosh xususiyatlari, psixologik holati va musiqiy tayyorgarligi xor ta'limining asosiy omillari hisoblanadi.

Nazariy jihatdan xor ijrochiligi musiqa nazariyasi, solfedjio, vokal pedagogikasi va dirijorlik asoslariga tayanadi. O'quvchilar avvalo musiqiy tovush, ritm, temp, dinamika va intonatsiya kabi tushunchalarni o'zlashtirishi zarur. Ushbu elementlar xor ijrochiligining poydevorini tashkil etadi va keyingi amaliy faoliyat uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Pedagogik shart-sharoitlardan biri bu ta'lim muhitining to'g'ri tashkil etilishidir. Musiqa xonasi akustik jihatdan moslashtirilgan, texnik vositalar bilan jihozlangan va o'quvchilar uchun qulay bo'lishi lozim. Shuningdek, musiqiy asboblari, audio qurilmalar va vizual materiallar mavjudligi ta'lim samaradorligini oshiradi. Xor ijrochiligini o'rgatishda psixologik shart-sharoitlar ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarda sahna qo'rquvini yengish, o'ziga ishonchni shakllantirish va jamoaviy faoliyatga moslashish kabi psixologik jihatlar rivojlantirilishi kerak. O'qituvchi o'quvchilarda ijobiy emotsional muhit yaratishi lozim. Shuningdek, motivatsion shart-sharoitlar ham xor ta'limida muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirish uchun ularni konsertlar, maktab tadbirlari va musiqiy tanlovlarga jalb etish zarur. Bu ularning ijodiy faolligini kuchaytiradi va o'z ustida ishlashga undaydi.

Xor ijrochiligi jamoaviy faoliyat bo'lgani uchun ijtimoiy shart-sharoitlar ham muhimdir. O'quvchilar o'zaro hamkorlik qilish, bir-birini tinglash va umumiy natija uchun mas'uliyatni his qilishni o'rganadilar. Bu jarayon ularning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Metodik jihatdan xor ijrochiligini o'rgatish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Dastlab unison kuylash, so'ngra ikki ovozli va keyinchalik ko'p ovozli ijroga o'tish pedagogik jihatdan to'g'ri yondashuv hisoblanadi. Bu o'quvchilarning musiqiy idrokini izchil rivojlantiradi. Ovoz bilan ishlash ham asosiy pedagogik shartlardan biridir. Nafas olish texnikasi, tovush chiqarish, artikulyatsiya va diksiya ustida muntazam ishlash xor ijrochiligining sifatini oshiradi. O'quvchilarning ovoz imkoniyatlarini to'g'ri baholash ham muhim ahamiyatga ega.

Individual yondashuv xor ta'limining ajralmas qismidir. Har bir o'quvchining musiqiy qobiliyati turlicha bo'lgani uchun o'qituvchi individual topshiriqlar berishi va differensial yondashuvni qo'llashi lozim. Bu har bir o'quvchining maksimal rivojlanishini ta'minlaydi. Nazariy-pedagogik shart-sharoitlar ichida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi ham muhim o'rin tutadi. O'qituvchi yuqori darajadagi musiqiy bilimga, dirijorlik ko'nikmalariga va pedagogik mahoratga ega bo'lishi zarur. Uning shaxsiy namunasi o'quvchilar uchun muhim motivatsion omil hisoblanadi. Xor ijrochiligida repertuar tanlash ham muhim shartlardan biridir. O'quvchilarning yoshiga mos, mazmunan tushunarli va musiqiy jihatdan jozibador asarlar tanlash ularning qiziqishini oshiradi va ijro sifatini yaxshilaydi.

Ta'lim jarayonida nazorat va baholash tizimi ham muhim pedagogik shart hisoblanadi. O'quvchilarning intonatsiya, ritm, jamoaviylik va sahna madaniyati

muntazam baholanib borilishi kerak. Bu ularni yanada yaxshi natijalarga erishishga undaydi. Umuman olganda, xor ijrochiligini o'rgatishning nazariy-pedagogik shart-sharoitlari kompleks yondashuvni talab etadi. Ular musiqiy, psixologik, ijtimoiy va metodik omillarni o'z ichiga olgan holda ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlaydi. Maktab o'quvchilariga xor ijrochiligini o'rgatish jarayonida metodik tizimlar markaziy o'rin tutadi. Chunki aynan metodika ta'lim jarayonining mazmunini, shaklini va samaradorligini belgilab beradi. Xor ijrochiligi o'zining murakkabligi, ko'p ovozliligi va jamoaviy xarakteri bilan ajralib turadi, shuning uchun uni o'qitishda an'anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning uyg'unligi talab etiladi. Metodik tizimlarning asosiy vazifasi o'quvchilarda musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish, intonatsion aniqlikni shakllantirish, ritmik barqarorlikni mustahkamlash va jamoaviy ijro ko'nikmalarini hosil qilishdan iborat. Shu maqsadda o'qituvchi turli metodlar, usullar va texnologiyalardan foydalanadi.

Xor ijrochiligini o'qitishda eng muhim metodlardan biri bosqichma-bosqich o'qitish metodidir. Bu metodga ko'ra, o'quvchilar avval oddiy unison kuylashdan boshlaydilar, keyin ikki ovoqli, so'ngra uch va ko'p ovoqli asarlarga o'tadilar. Bu yondashuv o'quvchilarning musiqiy idrokini asta-sekin rivojlantiradi va ortiqcha murakkablikdan saqlaydi. Ko'rgazmali metod ham xor ijrochiligida juda muhimdir. O'qituvchi tomonidan ijro namunalarining ko'rsatilishi, audio va video yozuvlardan foydalanish o'quvchilarning musiqiy tasavvurini boyitadi. Professional xor jamoalarining ijrolarini tinglash o'quvchilarda to'g'ri ijro modeli shakllanishiga yordam beradi.

Tushuntirish va namoyish etish metodi ham samarali hisoblanadi. O'qituvchi har bir musiqiy parchani kuylab ko'rsatadi, so'ng o'quvchilar uni takrorlaydilar. Bu jarayon intonatsiya va ritmni to'g'ri o'zlashtirishga yordam beradi. Interfaol metodlar xor ijrochiligida alohida ahamiyatga ega. Guruhli ishlash, kichik ansambllarga bo'linib kuylash, "savol-javob" shaklidagi musiqiy mashqlar o'quvchilarning faolligini oshiradi. Bu usullar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

"Eshit va takrorla" metodi vokal mashg'ulotlarda keng qo'llaniladi. O'qituvchi kuylaydi, o'quvchilar esa eshitib, aniq takrorlashga harakat qiladi. Bu metod eshitish qobiliyatini rivojlantirishda juda samaralidir.

Metodik tizimda vokal mashqlar alohida o'rin tutadi. Nafas olish mashqlari, tovushni to'g'ri chiqarish mashqlari, artikulyatsiya va diksiya mashqlari o'quvchilarning vokal imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu mashqlar muntazam va tizimli ravishda bajarilishi lozim. Ritmni rivojlantirish metodikasi ham xor ijrochiligida muhimdir. O'quvchilar metronom bilan ishlash, ritmik chertishlar va oddiy ritmik diktantlar orqali musiqiy vaqtni his qilishni o'rganadilar.

Intonatsiya ustida ishlash metodikasi xor ta'limining eng muhim qismlaridan biridir. O'quvchilar intervallarni toza kuylash, gammalarni to'g'ri ijro etish va ohangni barqaror saqlashga o'rganadilar. Individual yondashuv metodi ham metodik tizimning ajralmas qismi hisoblanadi. Har bir o'quvchining ovoz diapazoni va musiqiy qobiliyati turlicha bo'lgani uchun o'qituvchi individual topshiriqlar beradi. Bu esa har bir o'quvchining imkoniyatlarini to'liq rivojlantirishga yordam beradi.

Differensial o'qitish ham muhim metodlardan biridir. Kuchli o'quvchilar murakkab partiyalarni ijro etsa, boshlang'ich darajadagilar oddiy partiyalarni kuylaydi. Bu jamoaviy ijroning sifatini saqlab qolishga yordam beradi. Innovatsion metodlardan biri bu gamifikatsiya texnologiyasidir. Dars jarayonida o'quvchilarga musiqiy topshiriqlar berilib, ularni bajarish orqali ball to'plash tizimi joriy etiladi. Bu o'quvchilarda qiziqish va motivatsiyani oshiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham metodik tizimning zamonaviy yo'nalishidir. Audio yozuvlar, karaoke tizimlar, musiqiy ilovalar va onlayn platformalar o'quvchilarning mustaqil ishlashini osonlashtiradi.

"Flipped classroom" (teskari sinf) metodikasi ham xor ijrochiligida samarali qo'llaniladi. O'quvchilar uyda yangi asarni o'rganib keladilar, darsda esa faqat amaliy ijro va tahlil bilan shug'ullanadilar. Loyiha asosida o'qitish metodi ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar ma'lum bir konsert dasturini tayyorlash, sahna chiqishlarini rejalashtirish va ijro etish jarayonida faol ishtirok etadilar.

Nazorat va baholash metodikasi ham xor ijrochiligida muhim o'rin tutadi. O'quvchilarning intonatsiya, ritm, sahna madaniyati va jamoaviylik darajasi muntazam baholanadi. Psixologik yondashuv ham metodik tizimning muhim qismidir. O'quvchilarda o'ziga ishonchni shakllantirish, sahna qo'rquvini yengish va emotsional barqarorlikni ta'minlash zarur. Umuman olganda, xor ijrochiligini o'qitishning metodik tizimlari ko'p qirrali bo'lib, ular an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unligi asosida samarali ta'lim jarayonini tashkil etadi. Bu tizim o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga, ularning shaxsiy va ijtimoiy sifatlarini ham shakllantiradi.

Maktab o'quvchilariga xor ijrochiligini o'rgatish jarayonida pedagogik shart-sharoitlarni takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Chunki xor ijrochiligi nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi, balki o'quvchilarning estetik didi, ijodiy fikrlashi, jamoaviy ishlash madaniyati va emotsional intellektini ham rivojlantiradi. Shu sababli ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun innovatsion yondashuvlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarur.

Pedagogik shart-sharoitlarni takomillashtirishning birinchi yo'nalishi bu ta'lim muhitini zamonaviylashtirishdir. Musiqa xonalari zamonaviy texnik vositalar, audio va video jihozlar, akustik imkoniyatlar bilan ta'minlanishi lozim. Bu o'quvchilarga

musiqani sifatli eshitish, to'g'ri intonatsiyani shakllantirish va ijro jarayonini chuqur his qilish imkonini beradi.

Ikkinchi muhim yo'nalish bu o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdir. Xor ijrochiligini o'qituvchi yuqori darajadagi musiqiy bilimga, dirijorlik mahoratiga va pedagogik tajribaga ega bo'lishi kerak. U nafaqat bilim beruvchi, balki motivator va ijodiy rahbar sifatida ham faoliyat yuritadi.

Uchinchi yo'nalish bu o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishdir. Har bir o'quvchining ovoz diapazoni, musiqiy qobiliyati va psixologik holati turlicha bo'lgani uchun individual yondashuv muhim hisoblanadi. Differensial ta'lim tizimi orqali har bir o'quvchi o'z imkoniyatiga mos ravishda rivojlanadi. Innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish xor ijrochiligini o'qitishda samaradorlikni oshiradi. Multimedia vositalari, interfaol doskalar, audio yozuvlar va raqamli platformalar o'quvchilarning musiqiy materialni tez va chuqur o'zlashtirishiga yordam beradi.

Gamifikatsiya texnologiyasi ham muhim o'rin tutadi. O'quvchilarga musiqiy topshiriqlarni bajarish jarayonida ball tizimi, bosqichlar va mukofotlar joriy etilishi ularning motivatsiyasini oshiradi. Bu esa dars jarayonini yanada qiziqarli qiladi. "Flipped classroom" modeli ham xor ijrochiligida samarali hisoblanadi. O'quvchilar yangi asarni uyda o'rganib keladilar, darsda esa amaliy ijro va tahlil ishlari amalga oshiriladi. Bu yondashuv vaqtni samarali taqsimlash imkonini beradi.

Virtual xor jamoalarini yaratish ham zamonaviy pedagogik yondashuvlardan biridir. O'quvchilar masofaviy tarzda o'z partiyalarini yozib yuboradilar va keyinchalik ularni birlashtirib umumiy xor ijrosi yaratiladi. Bu texnologiya ayniqsa raqamli ta'lim sharoitida juda foydalidir.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning mustaqil ishlashini rivojlantiradi. Onlayn platformalar, musiqiy ilovalar va video darslar orqali o'quvchilar uy sharoitida ham mashg'ulotlarni davom ettirishlari mumkin. Psixologik shart-sharoitlarni takomillashtirish ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarda sahna qo'rquvini yengish, o'ziga ishonchni shakllantirish va emotsional barqarorlikni ta'minlash zarur. O'qituvchi ijobiy psixologik muhit yaratishi lozim. Jamoaviy faoliyatni kuchaytirish ham samaradorlikni oshirishning muhim omilidir. Xor jamoasida har bir o'quvchi o'z rolini his qilishi va umumiy natija uchun javobgarlikni anglab yetishi kerak.

Repertuarni to'g'ri tanlash ham pedagogik samaradorlikni belgilaydi. O'quvchilarning yoshiga mos, mazmunan tushunarli va melodik jihatdan jozibador asarlar tanlash ularning qiziqishini oshiradi. Sahna madaniyatini shakllantirish ham muhim yo'nalishlardan biridir. O'quvchilar sahnada o'zini tutish, bir xil harakat qilish, dirijorga qarash va jamoaviy intizomni saqlashni o'rganadilar. Nazorat va baholash

tizimini takomillashtirish ham zarur. O'quvchilarning intonatsiya, ritm, ijro sifati va jamoaviyligi muntazam tahlil qilinishi kerak. Bu ularni yanada rivojlanishga undaydi.

Innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Ular nafaqat tayyor asarni ijro etadilar, balki uni tahlil qilish va ifodaviylikni oshirish ustida ham ishlaydilar. Xor ijrochiligida loyiha asosida ishlash ham samarali metod hisoblanadi. Masalan, konsert tayyorlash yoki musiqiy tadbir tashkil etish o'quvchilarda mas'uliyat va ijodkorlikni rivojlantiradi. Umuman olganda, xor ijrochiligini o'qitishda pedagogik shart-sharoitlarni takomillashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish ta'lim jarayonining sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa o'quvchilarning musiqiy savodxonligi, estetik madaniyati va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шамсиев Шерзод Истамович *Формы организации музыкального общения* // Вестник науки и образования. 2020. №21-2 (99). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formy-organizatsii-muzykalnogo-obscheniya> (дата обращения: 04.05.2026).
2. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). Основы хорового пения на уроках музыки. Проблемы науки, (1 (60)), 55-57.
3. The role of folk songs in educating student's role of folk songs in student education. SI Shamsiev. *International Journal on Integrated Education* 4 (2), 76-78
4. Шамсиев, Ш. И. (2022). Молодой специалист учитель музыки, как руководитель хорового коллектива в общеобразовательной школе. *Science and Education*, 3(1), 540-545.
5. Шамсиев, Ш. И. (2022). Новые подходы к подготовке молодых специалистов учителей музыки, разработка уроков музыки. *Science and Education*, 3(1), 528-533.
6. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). Развивайте навыки чтения музыки во время пения. *Наука, техника и образование*, (2-1 (77)), 92-95.
7. Шамсиев, Ш. И., & Ахроров, А. А. (2023). O'zbek folklorshunosligi, tarixi va uning adabiyotdagi o'rni: Shamsiyev Sherzod Istamovich Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasida o'qituvchisi, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasida talabasi. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*. –2023, 7, 137-141.
8. Шерзод Истамович Шамсиев, Шухратжон Раксимжон Огли Рамазонов Бошлангич синфларда вокал-хор малакаларини шакллантириш ва ривойлантириш услублари // Научный прогресс. 2021. №5. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-sinflarda-vokal-xor-malakalarini-shakllantirish-va-rivojlantirish-uslublari> (дата обращения: 05.04.2026).

9. Истамович Шамсиев С. «Способы развития навыков хорового пения». *European Scholar Journal*, том 2, № 9, 2021, стр. 47-49.

10. Shamsiyev, S. I. (2021). Shukhratjon Rakhimjon o'gli Ramazonov Methods of formation and development of vocal-choral skills in primary schools. *Scientific progress*, (5).

11. Шерзод Истамович Шамсиев. Важность культуры общения и невербального выражения в ведении переговоров. С.С. Истамович - Американский журнал образования и..., 2025

12. Шерзод Истамович Шамсиев. Развитие педагогических компетенций у студентов музыкальных вузов через практику хорового дирижирования. Том 3, № 2 (2025): Американский журнал образования и обучения

13. Istamovich, S. S. (2024). Xor drijorligi fani asosida talabalarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirish. *fan jurnali ta'lim va madaniyat*, 2(3), 41-49.

14. Shamsiyev Sherzod Istamovich. Musiqa ta'limida talabalarining kreativlik kompetentligini rivojlantirish. *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences*. Том 3, Номер 2, Страницы 72-80

15. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon. The art of music and its place in our lives. *Miasto Przyszłości*. Том 41. 65-68

16. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li. Folklor musiqa ijrochiligi fani va xor san'ati. *Journal of Innovation, Creativity and Art*. 71-74.

17. SS Istamovich. Development, Appearances and Types of Choral Art in Central Asian Countries. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*. 73-75

18. Sherzod Istamovich Shamsiyev. Choir performance in european countries emergence. *European journal of innovation in nonformal education*. 347-350

19. Шерзод Шамсиев. Голос и эмоция–психология вокала. Рекомендовано к печати Ученым советом Института психологии имени ГС Костюка НАПН Украины (Протокол № 14 от 28 декабря 2020). 457 – 461

20. SS Istamovich. Soliev Akobir Abdugarimovich Develop navyki reading music in the time of peniya. *Science, technology and education*, 77 - 81

21. Шерзод Истамович Шамсиев. Солиев Акобир Абдукаримович. Развивайте навыки чтения музыки во время пения. *Наука, техника и образование*. 77 - 81

22. SS Istamovich, MD Shakirovna. Xor asarini ijrosi ustida ishlash usullari. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 83-86

23. SI Shamsiev. Mosinova DS. Educating students in aesthetic spirit through choir works. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3 (02), 453-455

24. КБ Холиков. Определения тональности через функцию ткани гармонии. *Science and Education* 7 (3), 250-255

25. КБ Холиков. Об одной новой задаче тоники для создания модуляции или отклонения. *Science and Education* 7 (3), 256-261

26. КБ Холиков. Основные дидактические задачи к укреплению основной темы изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 245-249

27. КБ Холиков. Схема интегрирования теории и гармонии по сфере изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 262-267

28. КБ Холиков. Сознательное восприятие музыки через позитронноэмиссионная томография мозга и сеть внимания к обучению произведения. *Science and Education* 6 (1), 142-147

29. КБ Холиков. Распределитель стимулятора рефлекторной дуги ответ на информации полученного от источника аксонов и дендритов. *Science and Education* 5 (12), 113-119

30. KB Kholikov. Musical pedagogy and psychology. *Bulletin of Science and Education* 99 (21-2), 58-61